

ARXIU

Panamà, un país en canal

El canal de Panamà es va inaugurar el 1914 i mai no ha estat controlat pels panamenys fins ara. La seguretat d'aquesta gran infraestructura preocupa els Estats Units.

Des del 31 de desembre els panamenys caminen sols. El canal ja no pertany als EUA, però continua marcant una gran divisió interna al país.

La festa per celebrar la fi del control dels Estats Units sobre el canal de Panamà, el passat 31 de desembre, havia de ser un gran esdeveniment nacional, però va quedar una mica deslluïda. Els nord-americans van avançar la baixada de la bandera a la vesprada del dia 30. Gairebé ho feren en secret, per evitar el moment en què una multitud congregada per a festejar la devolució del canal, xiulés el darrer moment de les barres i estrelles en territori panameny. Amb la retirada d'aquests

militars el país es va quedar sense exèrcit, ja que els EUA varen desfer les forces nacionals l'any 89, quan envaiïren el país per agafar el general Noriega, l'aleshores president.

Aquesta situació de manca d'exèrcit s'ha convertit en un dels punts més polèmics del procés de "reversió" o lliurament de l'administració del canal. Alguns sectors dels EUA pensen que el país no està preparat per a la responsabilitat de protegir el canal, i amb aquest argument justifiquen que

s'hagin reservat el dret de tornar-hi en cas que el funcionament del canal estigui en perill. El que ningú diu, però, és qui i com es mesura aquesta possibilitat.

Edwin, un jove universitari simpatitzant del PRD, partit ara en l'oposició, que dirigeix Martín Torrijos, fill del difunt general Omar Torrijos, diu que totes aquestes pors sobre la seguretat són "contes per atemorir els més crèduls, aquells que pensen que les inversions milionàries al canal de l'empresa xinesa amb seu a Hong Kong, Hutchinson Whampoa, són l'inici de la invasió comunista".

L'hora de la veritat. A l'interior de Panamà, però, la seguretat no té tanta importància com la situació del país, ara sense tutelatges. Suleyma, una mestra de la ciutat de Colón, aporta un punt de vista crític a les alegries dels que festegen la nova situació: "Ara que ja s'ha completat la reconstrucció nacional, és quan es comencen a adonar que darrere de la sensació de victòria i alliberament, s'amaguen greus problemes estructurals, com la quasi inexistència de teixit industrial, de vies de comunicació terrestres, d'escoles amb capacitat de formar una nova generació de panamenys, i en definitiva, d'una classe mitjana que faça de pont entre els dos Panamà, el dels gratacels de Punta Paitilla i el de la misèria i brutícia del barri de Chorrillo". També és d'aquesta opinió Raquel, una propietària de comerços a la concorreguda via Espanya, que assegura que sense els *gringos* res no funcionarà igual: "ells pagaven als seus empleats sous com si treballessin als EUA". I així es donaven situacions en què una treballadora domèstica en una base americana guanyava més que una infermera o un advocat a la resta del país.

La separació entre els dos Panamà és molt clara. D'una banda hi ha les zones "revertides", les antigues bases americanes, on les casernes i els edificis d'administració i oci dels EUA es transformen en zones residencials de luxe per a aquells que puguin pagar de

20.000 a 110.000 dòlars. Per als panamenys és una mena de terra promesa, feta al més pur estil americà. Les vivendes tenen grans zones de jardins i donen pas a un bosc tropical, el mateix en el qual s'entrenaven els *marines* que anaven al Vietnam. És un bosc que es manté verge i intacte als interessos agrícoles i a les explotacions forestals, de manera que ara ha esdevingut el principal atractiu per desenvolupar el que és la paraula de moda al país: ecoturisme.

Tots aquests luxes estan reservats als qui tenen l'oportunitat de fugir de ciutats de trànsit caòtic com la capital, Panamá City, o degradades fins a extrems patètics com Colón. És l'oportunitat per a uns pocs de viure on abans vivien els *gringos*, a l'altre costat de la tanca, "protegit" dels perills d'una ciutat amb bosses de misèria i delinqüència cada dia més grans. Fins i tot l'escola de les Amèriques, on abans es formaven els militars d'Amèrica central i del sud, i que va ser *alma mater* dels dictadors i torturadors del continent, es transformarà en un luxós hotel: el Melià Panamá Canal. El grup hotelier mallorquí ha fet una inversió de 22 milions de dòlars en aquest projecte, que serà inaugurat al mes de març.

A només 20 minuts d'aquest complex paradisiac hi ha exemples del que és l'altre Panamá. Entre els carrers de Colón, la segona ciutat més important del país, hi ha un estat d'abandó proper al col·lapse. Centenars de persones viuen al carrer, sobretot nens. "Molts d'aquests xiquets no arribaran als setze anys, el *crack*, o *piedra*, els matarà abans", diu el religiós Carlos, i afegeix: "la majoria no han vist mai el canal, i només queda a 10 minuts d'on són, però realment és lluny, molt lluny". Ara, a més, la degradació també afecta els adults que vivien del domini nord-americà, tal com explica Sánchez, "primer hi havia les tanques dels *gringos* i els murs de la Zona Lliure de Colón, i la gent que no hi tenia feina, vivia d'oferir serveis als que en tenien, però ara no hi ha *gringos*, els xinesos paguen pitjor i la zona ha perdut vendes". I és que encara

Entre els carrers de Colón, la segona ciutat més important del país, hi ha un estat d'abandó proper al col·lapse.

que els projectes de desenvolupament de l'ARI (Autoridad de la Región Interoceànica) semblen viables, no es començaran a sentir entre la població fins d'aquí a dos o tres anys, i durant aquest temps no queda molt clar el futur d'una ciutat, en la qual població i edificis s'enfonsen cada dia de manera més ràpida.

Un futur incert. La presidenta Mireya Moscoso, va fer en el seu discurs de l'acte de transferència del passat dia 14 de desembre, una aclucada d'ulls a l'oposició torrijista del PRD, potser en un intent del govern dels Arnulfistes per evitar crítiques, ja que l'oposició diu que Moscoso no té un programa de govern i que l'únic que ha fet es revocar lleis d'anteriors legislatures. "Porta poc més de cent dies de govern i l'únic que ha aconseguit és

que els preus pugin", explica Cristina, una sindicalista que va votar Moscoso però que ara és molt crítica.

Aquest canvi d'opinió no és excepcional. Julio, antic simpatitzant del Papa Egoró, un partit desaparegut i del qual va ser candidat el cantant i actor Rubén Blades, recorda: "Ací les eleccions les guanyen els morts. La incultura de molts votants, va fer que votessin Mireya sols per ser la vídua d'Arnulfo Arias (creador del partit Arnulfista, que va ser escollit tres vegades president). Per a ells Arnulfo és un mite, tot i que mai va demostrar que els seus projectes fossin viables". Julio, com alguns panamenys, té por que gran part dels diners que ara s'invertiran acaben en les butxaques de polítics i funcionaris venals: "el canal costa 50 milions de dòlars l'any, i és fàcil que alguns d'aquests diners acaben en mans corruptes".

En aquest país de tres milions d'habitants, en el qual viuen quatre ètnies autòctones diferents, més tota una gamma de mestissatge ente afro-antillans, xinesos, indis, europeus i nord-americans, queda clara una cosa, que és cert que el canal ha estat una reivindicació de tot el poble, però no pels mateixos motius. Els qui viuen a les seues ribes, la majoria, el volien per millorar la seua qualitat de vida i acostar-se a la dels *gringos*, en una estranya relació d'amor-odi de difícil comprensió. De fet, ara que ja no hi són és quan es comencen a sentir veus demanant que tornen per protegir-los.

A l'altra banda, a la resta de país que no és riberenc del canal, existeix un Panamá que ara se sent complet, però que no espera grans canvis perquè sap que el seu treball i la seua vida no depenen de si passen més o menys vaixells sinó del seu treball al camp. Si abans eren soldats, ara seran empresaris, bancs i grans grups econòmics els que decidiran amb el seu dit si Panamá viu o mor com a estat, si serà el gran miracle centramericà, o si en poc temps es converteix en un altre Puerto Rico.

Santiago Rosado (Panamá)

La presidenta de Panamá, Mireya Moscoso (esquerra) i l'ex-president dels EUA, Jimmy Carter. La imatge correspon a la cerimònia de signatura del lliurament del control del canal, el passat dia 14 de desembre.